

STARTNOTITIE

Datum	: 3 november 2025
Aan	: Gemeenteraad
Van	: College van B&W
Onderwerp	: Fries taalbeleid

Aanleiding

In gemeente Opsterland speelt de Friese taal een belangrijke rol. Voor veel inwoners is het Fries de ‘*memmetaal*’ – de taal die het dichtstbij staat en waarin je je het makkelijkst in uitdrukt. Het actiever inzetten van het Fries binnen de gemeente biedt daarom kansen.

Het huidige Friese Taalbeleid *Romte foar taal* (2021–2025) loopt eind dit jaar af. Dit biedt een goed moment om het beleid nu te herzien. Vanuit het coalitieakkoord ‘Mei-inoar foarút 2022-2026’ ligt een bestuurlijke opdracht om het Fries taalbeleid met voortvarendheid uit te voeren. Hierin is de wens uitgesproken om als gemeente voorop te lopen en het Fries meer te gebruiken. Maar ook om het Fries in Opsterland zichtbaarder te maken.

Achtergrond

Taalsituatie gemeente Opsterland

Bijna alle inwoners van provincie Fryslân kunnen de Friese taal *vrij aardig* tot *heel goed* verstaan (93,1%). Slechts een klein deel (6,9%) van de Friezen geeft aan de Friese taal met moeite of helemaal niet te kunnen verstaan (De Fryske Taalatlas, 2020). In Opsterland ligt het percentage van inwoners die de taal kunnen verstaan hoger. 93,6% van de inwoners geeft aan de taal *goed* tot *heel goed* te kunnen verstaan (Dashboard Fryske taal, 2021).

Wat betreft het spreken van de taal, geeft bijna driekwart van de Friezen aan de taal *vrij aardig* tot *heel goed* te kunnen spreken (De Fryske Taalatlas, 2020). Ook ditmaal ligt het percentage in Opsterland hoger. 77,2% van de inwoners geeft aan de Friese taal *goed* tot *heel goed* te kunnen spreken.

Ruim de helft (57,3%) van de Friese bevolking heeft Fries als (mede) moedertaal (De Fryske Taalatlas, 2020). In de gemeente Opsterland heeft 71,5% van de inwoners de Friese taal als moedertaal (Dashboard Fryske taal, 2021).

Organisaties in Opsterland die het Fries stimuleren

Scholen en kinderopvanglocaties in Fryslân zijn wettelijk verplicht om de Friese taal te stimuleren. Zo is het Fries verankerd in verschillende onderwijswetten (Provinsje Fryslân, z.d.). Daarnaast hebben gemeenten een verantwoordelijkheid ten aanzien van kinderopvang. In de Wet Kinderopvang (2024) staat dat kinderdagverblijven en peuteropvang de keuzevrijheid hebben om het Fries als voertaal te gebruiken of een tweetalig beleid te voeren. Gemeenten wordt door de provincie gevraagd in hun verordeningen en subsidievoorwaarden op te nemen dat aanbieders structureel aandacht voor het Fries hebben in hun dagprogramma (BFTK, 2024).

Met ingang van de nieuwe Bestjoersôfspraak Fryske taal en kultuer (2024-2028) (hierna: BFTK) gaat de provincie alle instellingen die zij financieel ondersteunt, in het bijzonder culturele instellingen stimuleren om tweetalig beleid te ontwikkelen en uit te voeren. Er worden ook nieuwe afspraken gemaakt met de bibliotheken om een groter aantal Friese titels in de collectie op te nemen.

Wettelijke kaders

In verschillende (internationale) verdragen en wet- en regelgeving is de positie van de Friezen en het Fries als officiële taal erkend. Hieronder staan de belangrijkste:

- **Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden:** Met het Handvest heeft Nederland zich verplicht om het Fries als tweede officiële taal in de provincie Fryslân te bevorderen en in stand te houden. Het Fries heeft het hoogste niveau van erkenning.
- **Wet gebruik Friese taal:** Met de invoering van deze wet zijn de mogelijkheden voor het gebruik van het Fries in het (formele) rechtsverkeer en (formele) bestuurlijke verkeer versterkt. De wet bepaalt dat het Fries en het Nederlands de officiële talen van provincie Fryslân zijn.
- **Bestjoersôfspraak Fryske taal en kultuer:** In de BFTK leggen Rijk en provincie Fryslân vast hoe zij werken aan de bescherming en bevordering van de Friese taal en cultuur. In de BFTK staan ook afspraken m.b.t. het Fries in gemeenten. Zo is afgesproken dat gemeenten actief beleid voeren om het Fries te versterken en ondersteund worden om het Fries te integreren in o.a. communicatie, onderwijs, cultuur en het sociaal domein.
- **Fries in de bestaande onderwijswetten:** Het Fries is verankerd in de volgende onderwijswetten: Wet op het Primair Onderwijs (hierna: WPO), Wet op het Voortgezet Onderwijs, Wet op de Expertise Centra, Wet op het Onderwijs Toezicht, Besluit vernieuwde kerndoelen WPO en Besluit kerndoelen onderbouw Voortgezet Onderwijs.
- **Taalbeleid Fries gemeente Opsterland:** Het huidige taalbeleid '*Romte foar taal 2021-2025*' gaat over hoe het Fries, naast het Nederlands, (nog) beter en natuurlijker plaats kan innemen in de gemeentelijke organisatie van Opsterland.
- **Taalverordening gemeente Opsterland:** Naast het Fries taalbeleid moeten gemeenten de regels en afspraken uit het beleid vaststellen door middel van een verordening.

Vraagstelling

Waarom komt er nieuw taalbeleid?

Het Fries taalbeleid van gemeente Opsterland loopt dit jaar af. Volgens de Wet gebruik Friese taal (2014) zijn gemeenten in Fryslân wettelijk verplicht om beleid op te stellen voor het gebruik van de Friese taal.

Het Fries is stevig verankerd in de identiteit en cultuur van Opsterland. Tegelijkertijd is er sprake van een bredere maatschappelijke uitdaging: het behoud en het stimuleren van de Fries taal. Meertaligheid wordt dan ook steeds meer gezien als een verrijking, waarbij talen goed naast elkaar kunnen bestaan. Daarom wil de gemeente actiever inzetten op het gebruik van de Friese taal. Het gaat hier om zowel spreek- als schrijftaal.

Waarom wordt er minder Fries gesproken?

Dat de Friese taal intern minder wordt gesproken, kan verschillende oorzaken hebben. Door de krapte op de arbeidsmarkt is het lastig voldoende personeel te vinden. Omdat collega's niet altijd uit Fryslân komen, spreken of verstaan zij de Friese taal niet.

Daarnaast staat de Friese taal ook in de mienskip onder druk. Dit heeft meerdere (mogelijke) oorzaken. Denk bijvoorbeeld aan de migratie van Friestaligen van het platteland naar de niet-Friessprekende steden en de immigratie van Nederlandstaligen van buiten de provincie naar het Friese platteland. Hierdoor is het percentage inwoners van Fryslân dat het Fries als huistaal hanteerde tussen de jaren 1950 en begin jaren 1980 van 71% afgenomen tot 59% (Fase, Jaspaert & Kroon, 2013). Door de woningcrisis in ons land zien we steeds meer Randstedelingen naar het platteland verhuizen (Rabobank, 2022). Net zoals gebeurde tussen de jaren 1950 en begin jaren 1980, is het ook nu weer aannemelijk dat het gebruik van de Friese taal hierdoor afneemt.

Een andere mogelijke oorzaak is de afname van generatie-overdracht. Uit onderzoek van taalwetenschapper Geert Driessen (2016) bleek dat het percentage Friese sprekers gestaag afnam tussen 1994 en 2014, ten gunste van het Nederlands. In die periode liep het aandeel Friessprekende kinderen binnen het gezin terug van 48% naar 32%. Recentelijk onderzoek van Raoul Buurke (2025) toont aan dat rond de 70% van Friessprekende ouders het Fries doorgeeft.

Daarnaast kan ook het (soms) beperkte aanbod van het Fries in de (voor)schoolse periode een oorzaak zijn. Wanneer kinderen thuis weinig of geen Fries meekrijgen, wordt de rol van kinderopvang en onderwijs des te crucialer. Vroege blootstelling aan het Fries, zowel thuis als in de kinderopvang en op school, legt een stevige basis voor meertalige kinderen en versterkt de positie van het Fries in de samenleving (DINGtiid, 2023). Uit diverse adviezen blijkt dat vroege en structurele aandacht voor het Fries essentieel is om taalverlies tegen te gaan en een basis te leggen voor meertaligheid.

Betrokken partijen

Het stimuleren van de Friese taal wordt door verschillende partijen gedeeld. Allereerst zijn onze inwoners directe belanghebbenden. Een groot deel spreekt de taal en gebruikt deze in het dagelijkse leven. Maar denk ook aan onderwijsinstellingen, maatschappelijke en culturele instellingen en lokale ondernemers als belanghebbenden.

Daarnaast is provincie Fryslân een belangrijke partij. De provincie speelt een belangrijke rol in het behouden en bevorderen van de Friese taal. De provincie voert de Wet gebruik Friese taal en de BFTK uit, en coördineert, verbindt en inspireert de betrokken organisaties. Ook de Afûk zet zich actief in voor de bevordering van de Friese taal en cultuur en biedt ondersteuning aan gemeenten op het gebied van taalpromotie, scholing en communicatie. Daarnaast bieden zij ook cursussen aan.

Actief inzetten van het Fries als een kans

Hoewel veel inwoners van gemeente Opsterland Fries spreken, gebeurt dat binnen onze ambtelijke organisatie nog maar weinig. Daardoor sluiten we in onze communicatie en dienstverlening niet altijd goed aan bij de taalbeleving van onze inwoners. Door beter aan te sluiten bij de taalvoorkeur van onze inwoners, versterken we de toegankelijkheid van de overheid en het vertrouwen tussen inwoner en gemeente.

Het actiever inzetten van het Fries als gemeentelijke taal biedt duidelijke kansen. Taal is niet alleen een communicatiemiddel, maar ook een brug naar betere dienstverlening. Wie de taal van de inwoner spreekt, sluit gemakkelijker aan bij hun behoeften en leefwereld (Afûk, z.d.). Dat versterkt de onderlinge band en draagt bij aan een inclusieve en herkenbare overheid. Het opstellen van nieuw Fries taalbeleid is daarom een kans om deze positieve ontwikkeling te ondersteunen.

Daarnaast kan de gemeente voor de periode van 2025-2028 een subsidie aanvragen voor de inhuur van een meertaligheidscoördinator. Dit biedt mogelijkheden om het Friese taalbeleid met meer voortvarendheid uit te voeren. De meertaligheidscoördinator fungeert als externe verbinder, interne ambassadeur & verbinder en als ondersteuning van beleid.

Doelstellingen

Het Fries taalbeleid draagt bij aan de volgende doelstelling:

- Het creëren van randvoorwaarden voor het stimuleren van de Friese taal.

Resultaten

- Startnotitie Fries taalbeleid 2026
- Beleidsnotitie Fries Taalbeleid 2026

Raakvlakken met andere onderwerpen

Het nieuwe Friese taalbeleid is een herijking van het bestaande beleid. Het raakt meerdere beleidsvelden waarmee de komende tijd wordt samengewerkt.

Beleidssterrein	Toelichting
Cultuur	De Friese taal is nauw verbonden met de Friese cultuur. Daarom krijgt de taal een plek binnen het cultuurbeleid.
Dienstverlening	Het is belangrijk dat inwoners de gemeente ook in het Fries kunnen benaderen. Team Dienstverlening houdt hier rekening mee.
Onderwijs	De positie van het Fries is vastgelegd in diverse onderwijswetten en wordt geborgd binnen het onderwijsbeleid.
Communicatie	Team Communicatie is verantwoordelijk voor de interne en externe communicatie, die ook (deels) in het Fries kan plaatsvinden.
Openbare Ruimte	De zichtbaarheid van het Fries komt tot uiting in de openbare ruimte, bijvoorbeeld via tweetalige verkeersborden.
HR	Bij de werving van nieuwe medewerkers kan aandacht worden besteed aan kennis van of affiniteit met de Friese taal. Maar ook het aanbieden van taalcursussen Fries aan medewerkers.
Zorg & Gebiedsteam	In de zorg en via gebiedsteams is het wenselijk dat inwoners ook in het Fries geholpen kunnen worden.

Afbakening

Het initiatief richt zich op het schrijven van nieuw Fries taalbeleid. Het uitvoeringsplan wordt later geschreven. De beleidsadviseur Frysk is verantwoordelijk voor het opstellen van nieuw Fries taalbeleid. De beleidsadviseur Cultuur is verantwoordelijk voor de implementatie ervan. Naar verwachting zal in 2026 een meertaligheidscoördinator worden aangesteld om de uitvoering van het beleid verder te coördineren.

De startnotitie sluit aan bij de inhoudelijke kaders van de Bestjoersôfspraak Fryske Taal en Kultuer (BFTK) en volgt de domeinindeling van het Europees Handvest voor regionale en minderheidstalen. Deze richt zich op de volgende vijf domeinen: bestuur, onderwijs, zorg & welzijn, cultuur & media, en bedrijfsleven & toerisme. Binnen deze structuur worden de inhoudelijke prioriteiten verder bepaald op basis van input uit inwonersparticipatie.

Middelen

Voor het formuleren van het taalbeleid Frysk wordt er een beroep gedaan op medeontwikkelaars. Deze medeontwikkelaars participeren in 1 op 1 gesprekken met de beleidsadviseur Frysk en tonen eigenaarschap als het om Fries taalbeleid gaat.

Financiën

Voor de ontwikkeling van het beleidsstuk wordt personele inzet gevraagd. Momenteel is er structureel €15.000,- beschikbaar in de begroting voor de uitvoering van het Friese taalbeleid. Voor het opzetten van een inwonersparticipatietraject wordt er gebruik gemaakt van dit huidige budget.

Mate van participatie

Voor het opstellen van effectief Fries taalbeleid, worden gesprekken gevoerd met verschillende externe partners. Allereerst met provincie Fryslân en de Afûk. Deze twee organisaties adviseren over de Friese taal en hoe we dit het beste kunnen meenemen in beleid.

Daarnaast worden ook inwoners betrokken. Door participatie te organiseren wil de gemeente ervoor zorgen dat het beleid goed aansluit bij wat er leeft in de samenleving. Via een enquête kunnen inwoners hun ervaringen, meningen en ideeën delen over het gebruik van de Friese taal in de gemeente. Deze input wordt gebruikt om prioritering in het beleid aan te brengen. De uiteindelijke beleidskeuzes worden door de gemeenteraad gemaakt.

Globale aanpak en tijdpad

Datum	Activiteit
16 september '25	Startnotitie in B&W-vergadering
23 september '25	Startnotitie in agendacommissie
6 oktober '25	Startnotitie in oriënterende raadsvergadering
3 november '25	Startnotitie in raadsvergadering
5-28 november '25	Participatieproces inwoners
6 januari '26	Beleidsnotitie in B&W-vergadering (1 ^e bespreking)
13 januari '26	Beleidsnotitie in B&W-vergadering (2 ^e bespreking)
27 januari '26	Beleidsnotitie in agendacommissie
9 februari '26	Beleidsnotitie in oriënterende raadsvergadering
2 maart '26	Beleidsnotitie in raadsvergadering

Mandaten

- Het college van B&W stelt de stukken aan de raad voor.
- De gemeenteraad stelt het nieuw Fries taalbeleid vast.

Opdrachtgever- en opdrachtnemerafspraken

- **Bestuurlijk opdrachtgever:** wethouder Durk Durksz
- **Ambtelijk opdrachtgever:** Teammanager Ontwikkeling Sociaal Domein
- **Ambtelijk opdrachtnemer:** Beleidsadviseur Frysk
- **Sparringpartners:** Beleidsadviseur Cultuur en Strateeg Sociaal Domein

Monitoring en evaluatie

Het Friese taalbeleid wordt in de periode 2026–2030 actief gemonitord. De beleidsadviseur Cultuur en de meertaligheidSCOördinator zijn verantwoordelijk voor de monitoring hiervan. Voor de algemene doelstelling zijn bijbehorende kernindicatoren en passende meetinstrumenten vastgesteld om te monitoren.

Doel	Kernindicator	Meetinstrumenten
Het creëren van randvoorwaarden voor het stimuleren van de Friese taal, zodat de Friese taal zichtbaarder wordt in de openbare ruimte.	Aantal organisaties (extern) en afdelingen (intern) met vastgelegde Friese taal(beleids)maatregelen. Mate waarin inwoners de inzet van het Fries door de gemeente herkennen en waarderen.	- Intern wordt bijgehouden wat er met het Fries wordt gedaan; - Evaluatiegesprekken met uitvoeringsorganisaties; - Dashboard Fryske taal; - Panel 'Stem van Opsterland'.

Risico's

Risico	Beheersmaatregel
1. Er is beperkte tijd beschikbaar. De beleidsnota moet vóór de gemeenteraadsverkiezingen in maart door de raad worden vastgesteld. 2. Het Friese taalbeleid is een integraal thema dat vraagt om steun binnen de organisatie. Op dit moment is het nog onduidelijk of er voldoende draagvlak is om het beleid effectief uit te voeren.	1. Er wordt gewerkt met een planning waarin alle belangrijke mijlpalen zijn opgenomen. Deze planning wordt actief gemonitord. 2. Er worden gesprekken gevoerd met collega's van verschillende afdelingen. Deze gesprekken verkennen hoe het Fries binnen dat werkveld kan worden ingebed.

Bronnen

Afûk (z.d.). *Gemeenten en Frysk » Sosjaal domein*. <https://gemeentenenfrysk.nl/themas/sosjaal-domein/>

Besluit kerndoelen onderbouw. (2012). <https://wetten.overheid.nl/BWBR0019945/2012-12-01>

Besluit vernieuwde kerndoelen WPO. (2012). <https://wetten.overheid.nl/BWBR0018844/2012-12-01>

Buurke, R. (2025). *Frisian and Low Saxon in flux. Friese taal wordt beter doorgegeven dan het Nedersaksisch* | [Nieuws | Rijksuniversiteit Groningen](#)

Driessen, G. (2016). *Friese taal met uitsterven bedreigd?* [Friese taal met uitsterven bedreigd?](#)

DINGtiid. (2023). *Advies: "Versterk het Fries in het voorschools onderwijs".* [Advies: "Versterk het Fries in het voorschools onderwijs" - Dingtijd](#)

Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden. (1998). [wetten.nl - Regeling - Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden - BWBV0001223](#)

Fase, Jaspaert & Kroon. (2013). *The State of Minority Languages . International Perspectives on Survival and Decline.* [The State of Minority Languages - Google Boeken](#)

Gemeente Opsterland. (2021). *Ruimte voor taal: Taalbeleid Fries Gemeente Opsterland.* <https://opsterland.bestuurlijkeinformatie.nl/Document/View/81aadb30-4fe5-4d4b-bc71-918aa44e026c>

Gemeente Opsterland. (2017). *Verordening Fries in het bestuurlijk verkeer Opsterland.* Lokale Wet- En Regelgeving. <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR482324/1>

Provincie Fryslân. (2024). *Bestjoersôfspraak Fryske taal en kultuer.* https://cuatro.sim-cdn.nl/fryslan/uploads/1379_bftk_met omslag.pdf?cb=fxHEhc-2

Provincie Fryslân. (2025). *Bescherming van de Friese taal.* <https://www.fryslan.frl/bescherming-van-de-friese-taal>

Provincie Fryslân. (2021). *Dashboard Friese Taal.* <https://staat-van-fryslan.hub.arcgis.com/pages/1a7f31ce531548778f06a97e12b0be0e>

Provincie Fryslân. (2020). *De Fryske Taalatlas 2020.* <https://www.fryslan.frl/flysystem/media/Fryske%20Taalatlas%202020%20%28Nederlands%29.pdf>

Rabobank. (2022). *Waarom lukt het maar niet om genoeg huizen te bouwen?* RaboResearch. [Waarom lukt het maar niet om genoeg huizen te bouwen? - Rabo &Co - Rabo &Co](#)

Wet op de expertisecentra. (2017). Overheid.nl. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0003549/2017-02-24>

Wet op het primair onderwijs. (2017). Overheid.nl. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0003420/2017-01-01>

Wet op het voortgezet onderwijs. (2017). Overheid.nl. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0002399/2017-01-01>

Wet gebruik Friese taal. (2014). Overheid.nl <https://wetten.overheid.nl/BWBR0034047/2014-01-01>

Wet kinderopvang. (2024). Overheid.nl <https://wetten.overheid.nl/BWBR0017017/2024-12-11>

Wet op het onderwijstoezicht. (2016). Overheid.nl <https://wetten.overheid.nl/BWBR0013800/2016-08-01>